

1961.), az angol balladakorpusz újabb kötetére (Bronson, Bertrand Harris: *The Traditional Tunes of Child Ballads*. II. Princeton, 1962.), a román balladákincs reprezentatív gyűjteményére (amely egyben balladakatalógus-kísérletnek is készült) (Amzulescu, Alexandru I.: *Balade populare românești*. I–III. București, 1964.), az ennek nyomán készült monografikus összegezésre (Vrabie, Gheorghe: *Balada populară română*. București, 1966.); hogy Sirovátka kis morva balladakatalógusát, Romanska kötetét a bolgár népdalokról (köztük balladákról is), Schmaus tanulmányait a balkáni balladák egyes típusairól, az elkészült szlovák, ukrán, fehérorosz és más kelet-európai népektől származó rendszerező balladapublikációkat ne is említsük. A *Fabaépített asszony* ballada eredetének eldöntésében oly perdöntő mordvin epikus anyag monográfiája (Maszkajev, A. N.: *Mordovszkaja narodnaja epicseskaja pesnja*. Szaransk, 1964.) is úgy látszik, elkerülte Vargyas Lajos figyelmét. Vagy az angol fordítás kézírata már évek óta készen állna, és ezért nem venné

figyelembe a szerző az utóbbi évek tudományos természetét? Akkor ezt legalább az előszóban meg kellett volna említenie.

Őszintén reméljük, hogy a nemzetközi kutatás élénken reagál majd Vargyas könyvére, és minden lehetséges oldalról kipróbálják elméleteinek teherbírását. Csak nemzetközi keretek között oldható meg ugyanis mind a magyar, mind általában az európai ballada eredetének kérdése. Úgy gondolom, vitathatatlan tény, hogy Vargyas elsősorban az általa végre egy helyen idézett változatanyaggal, igen sokszor pedig következtetéseivel is nagy szolgálatot tett az európai komparatív folklorisztikának. A negyedik rész néhány általános következtetése is igazán kitűnő, különösen a ballada és a hősepika egymással való kapcsolataira vonatkozó megjegyzések. Ami pedig a magyar kutyást illeti, meg kellene találni azt a fórumot, ahol Vargyas Lajos elgondolásait – a magyar komparatista folklorisztika eddig társtalannul álló erudíciójú termékét – a tudományos közvélemény hungarológiai szempontból is sineir a et studio megvitathatná.

Voigt Vilmos

Celtis, Conradvs: Opvsclva qvae Vindobonae prelo svbicienda cvravit. Ed.: Kurt Adel. Lipsiae, 1966. Teubner. 127 p. 1 t. (Bibliotheca Scriptorvm Graecorvm et Romanorvm)

Az antikvitás szövegemlékeinek legrangosabb sorozata, a Bibliotheca Teubneriana bátor kezdeményezéssel túllépett a görög és római írók hagyományos területén, előre az újlatin irodalomig. A berlini Német Tudományos Akadémia égisze alatt, Johannes Irmscher professzor sorozatszerkesztése mellett megjelent mostani kötet azonban nemcsak nagy segítséget nyújt a nemzetközi humanizmus-kutatásnak, hanem fontos elvi következtetés levonására is alkalmat szolgáltat. Nevezetesen arra, hogy a jövőben Irmschertől és munkatársaitól remélhetjük immár a humanizmus nélkülözhetetlen forrásainak közzétételét a korszerű igényeknek megfelelően, a Teubner-sorozat keretein belül.

Ez a vállalkozás komoly hatással lehet a magyarországi humanizmus ismeretét illetően is, mert a dolog természeténél fogva az európai (főleg német) forrásokban sok a magyar vonatkozású anyag. Ezenfelül talán az sem lenne elképzelhetetlen, hogy idővel jeles magyar humanista költők és írók művei is helyet kapjanak a Teubnerban (pl. Janus Pannonius, Oláh Miklós, Zsámboky János stb.), annál is inkább, mert az erre alkalmas egyetlen hazai szerkesztésű sorozat, a Bibliotheca Scriptorvm Medii Recentisque Aevorum, több mint két évtizede nem jelentkezett új kötettel.

Amióta Ábel Jenő 1880-ban megírta kitűnő tanulmányát a magyarországi humanisták és a Dunai Tudós Társaság kapcsolatáról, fokozott érdeklődéssel kíséri a magyar szaktudomány minden bécsi humanista forráskiadvány megjelenését, különös tekintettel Celtis Konrád műveire. Ábelnek ez a munkája ugyanis végérvényesen kijelölte a Sodalitas Litteraria Danubiana helyét a magyar művelődéstörténet térképén és oly mélyreható analízissel derítette fel irodalmi vonatkozásait, hogy azóta új adatok feltárása tekintetében szinte semmit sem haladt tovább a nemzetközi kutatás csakúgy, mint a hazai.

Nem kell tehát bővebben bizonygatnunk, miért érdekl a magyar irodalomtörténetírást Kurt Adel mostani kritikai kiadása. Várakozásunkban nem is csalódnunk, mert annak ellenére, hogy a jelenlegi – eléggé vékonyka – kötet csupán Celtis kisebb műveiből válogat, egyebek közt meglehetősen sok magyar vonatkozást rejt magában. Gondolunk elsősorban a magától Celtistől kiadott Apuleius: *De mundo* c. kötetre, amelyhez applaususokat csatoltak hívei, valamint a *Septenaria sodalitas litteraria Germaniae* ismert epigrammájára, tehát csupa fontos forrásra a Dunai Tudós Társaság történetéhez.

A kettő közül – mint tudjuk –, számunkra az üdvözlő versek gyűjteménye a lényegesebb, mivel ezekből elemezte ki Ábel gondos mikrofilológiai munkával a budai contubernium tagjainak valószínű nev-sorát, kivéve Michael Styrius Transilvanust,

akinek nevét nem ez a kollekció, hanem Celtis egy epigrammája őrizte meg (vö. Ábel, EPhK 1882. 173.). Érdemes összevetni a szövegek Ábel eszközölte lekcioit az Adelfe kritikai kiadással. A 18 epigrammából Ábel lenyomatott (idézett értekezésében) négyet teljesen: a 2. (Ábel, pag. 30.), 3. (pag. 77.), 11. (pag. 97.), és a 12. (pag. 82.); egyet félig idézett csak: 18. (pag. 16.); egyet pedig teljesen mellőzött: a 9. számút.

Ha a kritikai edicióknál szokásos *hallgatólagos* javításokat nem vesszük számításba (központozás, helicon = Helicon, phebus = Phoebus, lacium = Latium, e = ae, i = y), akkor megállapíthatjuk, hogy Ábelnél (egyetlen nyilvánvaló sajtóhibától eltekintve: pag. 82. „caperet” helyett „capere”) mindvégig a hiteles olvasat található. Ez a szövegkritikai megbízhatóság számunkra *nem hat a reveláció erejével*, hiszen Ábelről — a szakmabeliek előtt — közismert alapos paleográfiai felkészültsége, azt *azonban megnyugtató kontrollnak* érezzük, hogy az Adelnél idézett szövegpublikációk, kezdve az alapszövegül szolgáló müncheni kódextől (Cim. 569.), J. C. Lippert (München 1763.), E. Klüpfel (Friburgi Brisgoviae 1827.) és J. Ritter von Aschbach (Bécs 1877.) nyomtatott kiadásáig bezárólag egytől egyig mind (se több, se kevesebb!) benne van Ábel apparátusában is (pag. 15–16.), így az ő kiadása sem valamely variáns egyszerű lenyomata csupán, hanem kritikai szöveg. (Itt jegyezzük meg, hogy Adel kiadásában Lippert bibliográfiai adatai hiányosak. A lemaradt lapszámok az 5. lapon: 32–38.)

Ami a *Septenaria* magyar vonatkozását illeti, Aschbach és Ábel nyomán ma már elintéztnek tekinthető kérdés, hogy a hét darabból álló versfüzér 1. epigrammája *Septemcastrensis Danubianus* címmel, egy *tervezett, de megszervezésig nem jutó* erdélyi tudományos társaságot jelöl. Ábel behatóan foglalkozik idézett tanulmányában a vershez fűződő hipotézisek láncolatával (pag. 18–20.), és Aschbach nézetéhez csatlakozó állásfoglalásával kétféle legendát oszlat el: 1. Celtis „septemcastrensis”-e csak egyféle-keppen, „Siebenschlösser Abtheilung in der Donaugegend” értelemben fordítható, márpedig Erdély nem lévén a Duna mellett, a vers címét valamely máshol, valószínűleg német földön levő sodalitasra kell vonatkoztatni (Kemény József); 2. Bár semmi további adatunk sincs, a verscím önmagában elég bizonyíték ahhoz, hogy Celtisnek Erdélyben is működött Tudós Társasága (Wallaszky, Belnay, Toldy).

Ábel, idézett könyvének abban a fejezetében, amelyben a feltételezett erdélyi sodalitas létét megcáfolta, közreadta a vitatott értelmezésű epigrammát is (pag. 18.). Ha figyelembe vesszük Adelnak az előző X.

lapján kifejtett közlési szempontjait, miszerint jegyzetelés nélkül pótolja, vagy hagyja el a középlelatinban ingadozó használati alkalmazott szó eleji „h”-kat, ha azok nem okoznak jelentésváltozást (pl. Ister-Hister), továbbá, hogy hallgatólagosan egysegésíti az „ex”- „exs-” írásmódot, akkor azt kell látnunk, hogy Ábel szövege ezúttal is eléri a legmagasabb színvonalat.

Kurt Adel kritikai kiadását azért szembeesítettük Ábel Jenő szövegeivel, mert Aschbach 1877-es kiadása óta a mostani 1966-osig Ábel is kiadta őket 1880-ban, ha nem is teljesen, de valamennyi előzmény ismeretében, szövegkritikai igényvel. Ezt a tényt annál is inkább hangsúlyoznunk kell, mert Adel sajnos *nem ismeri* Ábel Jenő könyvét.

Pedig kellett, hogy találkozzon vele, ha nem is figyelt fel rá. Ugyanis Borsa Gedeon cikkét (*Drei weitere unbekannte Einblattdrucke aus dem 15. Jahrhundert in der Österreichischen Nationalbibliothek*. Gutenberg-Jb. 1960. 55–61.) idézi Adel a Praefatio 6. lapján, Borsa viszont tanulmánya 43. jegyzetében utal rá (pag. 59.). Egyébként maga Ábel is megírta eredményeinek summáját *Die gelehrte Donaugesellschaft des Conrad Celtis in Ungarn* címmel (Literarische Berichte aus Ungarn, 1880. 321–349.), de ennek sem találni nyomát Adel kritikai apparátusában.

V. Kovács Sándor

Vörösmarty Mihály: Válogatott lírai költemények. Az előszót írta: Jancsó Elemér. Válogatta és a függelékét összeállította: Jancsóné Máthé Szabó Magda. Bukarest, 1966. Ifjúsági Könyvk. 280 l.

Vörösmarty Mihály költeményei ifjúsági kiadásban jelentek meg. A kiadvány abban a törlesztés-sorozatban értékelhető, amellyel irodalomtörténetírásunk rója le Vörösmartyval szembeni adósságait. Ez a válogatás tanulók számára készült, úgy is mondhatnánk, a költő lírai verseinek kézikönyve. Jancsó Elemér bevezetőjében a népszerűsítés és ismeretterjesztés fókán ad összefogott képet a költő műfaji sokrétűségéről, az európai romantikáról, a kortársak véleményéről. Röviden elemzi a *Szózatot*, a *Csongor és Tündét*, figyelembe veszi a Laura-verseket és a negyvenes évek líráját. Idézi Szauder Józsefnek a „Modernebb írótypus...” gondolatát (*A romantika útján*. Bp. 1961. 300.), ami a válogatásnak is vezérelve lett.

Vörösmartyt modernnek mondani és ilyennek bemutatni még akkor sem túlzás, ha a költő fejlődésének egyes szakaszaiban a nemesi szemlélet erősebb vonzása mutatható ki, ily vonzások idején is születettek olyan versek, amelyek alapot hordtak a